

הַלְכוֹת שְׁגָוֹת

הַלְכוֹת שְׁגָוֹת – השגגה היא אי ידיעת המציאות לאשורה, כגון שהיום שבת, או אי ידיעת האיסור לעשות מלאכה מסוימת בשבת, או אי ידיעת העונש, כגון אם הוא כרת או סקילה (להלן ז, ב-ג). ומי שעבר עברה בשגגה חייב קרבן, מפני ש"השוגג היה לו לבדוק ולדקדק. ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שגגה. ולפי שלא טרח בדרישה וחקירה, ואחר כך יעשה – צריך כפרה" (להלן ה, טו).

מניין המצוות: א) קרבן חטאת קבוע – שאינו משתנה לפי מצבו הכלכלי של האדם, בניגוד לקרבן עולה ויורד (להלן מצוה ד). ב) אם חטא – בחטא שאם היה יודע שחטא בוודאי היה חייב עליו חטאת (להלן ח, א). עד שיענש לו – שחטא ג) עברות ידועות – כגון גזל ומעילה (לפירוטן ראה להלן פרק ט). ד) עברות ידועות – כגון האוכל קודש בטומאה או הנכנס למקדש בטומאה (לפירוטן ראה להלן יד). עוף – שתי תורים או שני בני יונה. עשירית האיפה – קרבן מנחת חוטא. כ-2.16 ליטר קמח סולת (ראה נספח מידות ומשקלות). ד) קרבן עולה ויורד – "עולה עם העשיר ויורד עם העני" (פ"מ כרמות, ב; וראה להלן יא). ה) הסנהדרין – בית דין הגדול. תחמורות – חטא שהעובר עליו במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב קרבן חטאת.

יש בכללן חמש מצוות עשה, וזה הוא פָּרְטָן: א) שִׁיקְרִיב הַיְחִיד קָרְבַּן חֲטָאת קְבוּעַ עַל שְׁגָגָתוֹ. ב) שִׁיקְרִיב אֶשֶׁם מִי שְׁלֹא נִדְעַע לוֹ אִם חֲטָא אִם לֹא חֲטָא, עַד שִׁיִּדְעַע לוֹ וַיְבִיֵא חֲטָאתוֹ, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אֶשֶׁם תְּלוּי'. ג) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא אֶשֶׁם עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אֶשֶׁם וְדָאִי'. ד) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא קָרְבַּן עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת: אִם הָיָה עֹשֶׂה – בַּהֶמָּה; וְאִם הָיָה עֵנִי – עוֹף אוֹ עֹשֶׂה יְדוּעוֹת; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קָרְבַּן עוֹלָה וַיִּוָּרֵד'. ה) שִׁיקְרִיב הַסְּנֵהֲדָרִין קָרְבַּן אִם טָעוּ וְהוֹרוּ שְׁלֹא כִּהְלָכָה בְּאַחַת מִן הַחֲמוֹרוֹת. וּבְאִוֵר מְצוּוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

פָּרַק רֵאשׁוֹן

העברות בשגגה המחייבות חטאת

חייב קרבן חטאת על שגגת יחיד

א כָּל הָעוֹבֵר בְּשִׁגְגָה עַל אַחַת מִמְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁיֵשׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה שֶׁחֲבִיב עָלֶיהָ כֶּרֶת – הָרִי זֶה חֲבִיב לְהַקְרִיב קָרְבַּן חֲטָאת, וּמְצוּוֹת עֲשֶׂה הִיא שִׁיקְרִיב חֲטָאתוֹ עַל שְׁגָגָתוֹ.

ב וְכָל עֲבָרָה שֶׁחֲבִיב עָלֶיהָ כֶּרֶת חֲבִיב עַל שְׁגָגָתָהּ חֲטָאת, חוּץ מִשְׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת: מַגְדָּף, וּמַבְטֵל מִלֵּה וּקְרָבָן פֶּסַח. הַפֶּסַח וְהַמִּלָּה – מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצוּוֹת עֲשֶׂה, וְאִין מְבִיֵאִין חֲטָאת אֶלָּא עַל שְׁגָגָת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֵמַר: "אַחַת מִכָּל מְצוּוֹת יִי אֲשׁוּר לֹא תַעֲשִׂינָה" (ויקרא ד, יג); וְהַמַּגְדָּף – מִפְּנֵי שֶׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְשֵׁנֵי: "לַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגָה" (במדבר טו, כט) – יִצָּא מַגְדָּף, שֶׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה.

ב לפיכך, המקבל עליו עבודה זרה באלוה – אף על פי שהוא חייב כרת ואם היה מזיד נסקל, אם קבל בשגגה

א שִׁישׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה – שהעברה כרוכה בעשיית מעשה.

ב וְזוֹנָה – על עשייתה במזיד. כרת – עונש נצחי לנפש האדם, אם לא עשה תשובה, בו נמנע מן האדם עולם הבא, והוא נידון לעולמים על עברותיו החמורות (תשובה ח, א; ג, טו). מַגְדָּף – המקלל את השם (עבודה זרה ב, טו). וּמַבְטֵל מִלֵּה וּקְרָבָן פֶּסַח – מי שלא מל את עצמו (מילה א, א), ומי שלא הקריב קרבן פסח במזיד (קרבן פסח א, ב).

ב המקבל עליו עבודה זרה באלוה – כגון שאמר לעבודה זרה 'אלי אתה' (עבודה זרה ג, טו). נִסְקָל – חייב מיתה בסקילה כדין כל מי שעובד עבודה זרה במזיד (שם ג, א).

ד² ג-ד) אִם אָמְהָ... אִם אָבִיָּה – שֶׁל אֲשֶׁתוֹ. (יב) עַל אַחֲוֹתוֹ שֶׁהִיא בַת אֲשֶׁת אָבִיו – שֶׁהִיא אַחֲוֹתוֹ מֵאִבּוֹ אֲבֵל לֹא מֵאִמּוֹ. (כא) הַנְּדָה – אִישָׁה שֶׁיֵּצֵא דָם מֵרַחֲמָהּ, שֶׁהִבָּא עֲלֶיהָ חַיִּיב כֶּרֶת (אִסּוּרֵי בִיאָה ד, א.). (כב) זָכוֹר – זָכָר. (כג-כד) הַבָּא עַל אָבִיו... עַל אַחֵי אָבִיו – וְחַיִּיב עוֹד חֲטָאת מִשּׁוּם שׁוֹכֵב עִם זָכָר (לֵהֲלֹךְ ד, 6א.).

ד³ ב) הַנּוֹתֵן מִזְרַעוֹ לְמִלְךָ – הַמַּעֲבִיר אֶת יִלְדָיו עַל הָאֵשׁ כְּחֶלֶק מִפְּלוֹחַן הָאֵלִיל מוֹלֵךְ (עֲבוּדָה זָרָה ג, 2.). ג) בְּעַל אוֹב – מִן הַכּוֹזְבִים שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, כּוֹלֵל הַקְּטָרֶת קְטוֹרֶת וְדִיבּוּר בַּלְחָשׁ וְהַעֲמֵדָה פְּנִים כְּמִדְבַר מִבֵּית שַׁחֲיו (שם א, 1.). ד) בְּעַל יְדְעוֹנֵי – מִן הַכּוֹזְבִים שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, כּוֹלֵל הַקְּטָרֶת קְטוֹרֶת, שִׁימוּשׁ בְּעֵצִים עוֹף שֶׁשָּׁמוּ 'יְדוּעֵי', שִׁטְטוּשׁ חוֹשִׁים וְהַגְדַת עֵתִידוֹת (שם ב, 2.). ט) חֶלֶב – חֶלְקֵי שׁוֹמֵן בַּהֵמָה הָאִסּוּרִים בְּאִכְלֵהָ (מֵאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת פֶּרֶק ז). יא) נוֹתֵר – בֶּשֶׂר הַנּוֹתֵר מִן הַקֶּרְבֵן לְאַחַר הַזֶּמֶן שְׁמוֹתָ לֹא כּוֹל אוֹתוֹ (פְּסוּלֵי הַמּוֹקְדִשִׁין ג, 1.; י, 1.). יב) פְּגוּל – קֶרֶבֶן שֶׁנִּשְׁחַט מֵתוֹךְ מַחֲשֵׁבָה לֹא כּוֹל מִמֶּנּוּ אוֹ לְהַקְרִיב אוֹתוֹ אוֹ לִזְרוֹק אֶת דְּמוֹ לְאַחַר הַזֶּמֶן שְׁמוֹתָ לְעִשׂוֹת כֵּן (שם א, 3; יח, 2.). יג) הַשּׁוֹחֵט קֶדְשִׁים חוּץ לְעִזְרָה – מִי שֶׁשּׁוֹחֵט קֶרֶבֶן מִחוּץ לְחֶצֶר הָעֹזֵרָה (מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת יח, 2.). יד) הַמַּעֲלָה – הַמְּקַרֵּב (שם יח, ב; ט, א.). טו) הַמְּפִטֵּם אֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה – מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְצוּרֵךְ חוֹלִין שְׁמֵן מִשְׁחָה, שֶׁהוּא שְׁמֵן רִיחָנִי שֶׁהָיוּ מוֹשְׁחִין בּוֹ אֶת הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל וְהַמֶּלֶךְ (כִּלֵּי הַמִּקְדָּשׁ א, ד; א, ט.). יו) הַמְּפִטֵּם אֶת הַקְּטָרֶת – הַעוֹשֶׂה אֶת הַקְּטוֹרֶת כְּדִינָהּ לְהַרִיחַ בָּהּ (שם ב, ט.). כן הוּא הַסִּימוֹן 'יו' בְּכַתְּבֵי הַיָּד. וְכֵן נִהְיָה הַקְּדֻמוֹנִים. הַיּוֹם מְקוּבָל לְכַתּוֹב 'ט"ד' וְלֹא 'י"ד'.

ד⁴ עַז בַּת שְׁנָתָה – עַז נִקְבָה בִּשְׁנֵה הָרֵאשׁוֹנָה לְחַיִּיהָ. הַדְּיוּט – מִי שֶׁאִינוּ מֶלֶךְ אוֹ כֹהֵן מְשִׁיחַ. כֹּהֵן מְשִׁיחַ – כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

ד⁵ שְׁעִירַת עִזִּים – עַז נִקְבָה בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִיָּה לְחַיִּיהָ (מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת א, יד.). וְאִם הַמְּלָךְ – מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אִף אִם אִינוּ מִבֵּית

ב) וְהִבָּא עַל אִם אֲשֶׁתוֹ, ג) וְהִבָּא עַל אִם אָמְהָ, ד) וְהִבָּא עַל אִם אָבִיָּה; ה) הִבָּא עַל בַּתּוֹ, ו) וְהִבָּא עַל בַּת בַּתּוֹ, ז) וְהִבָּא עַל בַּת בְּנוֹ, ח) וְהִבָּא עַל בַּת אֲשֶׁתוֹ, ט) וְהִבָּא עַל בַּת בַּתּוֹ, י) וְהִבָּא עַל בַּת בְּנָה; יא) הִבָּא עַל אַחֲוֹתוֹ, יב) וְהִבָּא עַל אַחֲוֹתוֹ שֶׁהִיא בַת אֲשֶׁת אָבִיו, יג) וְהִבָּא עַל אַחֲוֹת אָבִיו, יד) וְהִבָּא עַל אַחֲוֹת אָמּוֹ, טו) וְהִבָּא עַל אַחֲוֹת אֲשֶׁתוֹ, יו) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אָבִיו, יז) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אָחֵי אָבִיו, יח) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת בְּנוֹ, יט) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אָחִיו, כ) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אִישׁ, כא) וְהִבָּא עַל הַנְּדָה; כב) הַשּׁוֹכֵב עִם זָכוֹר; כג) הִבָּא עַל אָבִיו; כד) הִבָּא עַל אַחֵי אָבִיו; כה) הַשּׁוֹכֵב עִם בַּהֵמָה; כו) הָאֲשֶׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עֲלֶיהָ.

ד³ נִמְצְאוּ כָּל כְּרִתוֹת שְׁבַעֲרִיּוֹת – שֶׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים. וּבִשְׁאָר הָעֲבֵרוֹת – שְׁבַעֲהָ עֶשְׂרִי, וְאֵלּוּ הֵן: א) הַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּמַעֲשֵׂה; ב) הַנּוֹתֵן מִזְרַעוֹ לְמִלְךָ; ג) בְּעַל אוֹב; ד) בְּעַל יְדְעוֹנֵי בְּמַעֲשֵׂה; ה) הַמְּחַלֵּל אֶת הַשְּׁבֵט; ו) הַעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; ז) הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; ח) הָאוֹכֵל חֶמֶץ בְּפֶסַח; ט) הָאוֹכֵל חֶלֶב; י) הָאוֹכֵל דָּם; יא) הָאוֹכֵל נוֹתֵר; יב) הָאוֹכֵל פְּגוּל; יג) הַשּׁוֹחֵט קֶדְשִׁים חוּץ לְעִזְרָה; יד) הַמַּעֲלָה קֶרֶבֶן חוּץ לְעִזְרָה; טו) הַמְּפִטֵּם אֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה; יו) הַמְּפִטֵּם אֶת הַקְּטָרֶת; יז) הַסּוֹף בְּשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה. הֵרִי אֵלּוּ שְׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים עֲבֵרוֹת שְׁמִבְיָאִין עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה.

מִן הַקֶּרֶבֶן שֶׁיֵּשׁ לְהַבִּיאַ

ד⁴ וְיָמָה הוּא הַקֶּרֶבֶן שְׁמִבְיָא הַשּׁוֹגֵג בְּאַחַת מֵאֵלּוּ? אִם בְּעֲבוּדָה זָרָה שָׁגַג – מְבִיא עַז בַּת שְׁנָתָה לְחֲטָאתָ, וְהִיא הָאֲמוּרָה בְּפָרֶשֶׁת 'שְׁלַח לָךְ' (בְּמִדְבָר טו, כב-לא.). בֵּין שְׁהִיָּה הַעוֹשֶׂה הַדְּיוּט אוֹ מְלָךְ אוֹ כֹהֵן מְשִׁיחַ – הַכֹּל שׁוֹיֵן בְּשִׁגְגַת עֲבוּדָה זָרָה.

ד⁵ אָבֵל אִם שָׁגַג בְּאַחַת מִשְׁאָר הַשְּׁפִטִים וְאַרְבָּעִים: אִם הָיָה הַדְּיוּט – מְבִיא שְׁעִירַת עִזִּים אוֹ נִקְבָה מִן הַכַּפְּשִׁים, וְזוֹ הִיא חֲטָאת שְׁלֹא אֶחָד מֵעַם הָאָרֶץ הָאֲמוּרָה בְּפָרֶשֶׁת 'וַיִּקְרָא' (ויקרא ד, כד-לא); וְאִם הַמְּלָךְ הוּא שְׁשִׁגַג בְּאַחַת מֵהֵן – מְבִיא שְׁעִיר עִזִּים לְחֲטָאת; וְאִם כֹּהֵן מְשִׁיחַ הוּא – מְבִיא פֶרֶן בֶּן בָּקָר לְחֲטָאת, וְהוּא נִשְׂרָף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ שָׁם (ד, יב.).

דויד (לְהַגְדִּירָתוֹ רֵאָה לְהֵלֵן טו, 21; וְהוּא 'הַנְּשִׂיא' הָאֲמוּר בּוֹיִקְרָא ד, כב-כו.). מְבִיא פֶר בֶּן בָּקָר – שׁוֹר בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִיָּה לְחַיִּיהָ (מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת שם). וְדוּקָא כֹהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, אֲבֵל אִם לֹא נִמְשַׁח, הָרִי הוּא כֹּלֵל הָאָדָם (כִּלֵּי הַמִּקְדָּשׁ ד, יד; לְהֵלֵן טו, 31.).

ה אָחַד יָחִיד שֶׁשָּׁגַג בְּאַחַת מֵאלוֹ אוֹ מֵרַבִּינָן, שֶׁנֶּאֱמַר:
 "תֹּרְהָ אַחַת תִּהְיֶה לָּכֶם לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה" (במדבר טו, כט; ושם: זִהְיָה
 לָכֶם). כִּיצַד? אֲנָשִׁי מְדִינָה שֶׁשָּׁגְגוּ וְדָמּוּ שְׁהִיּוּם חַל, וְהָרִי הוּא
 יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְכָלֵן אָכְלוּ וְעָשׂוּ מִלֵּאכָה – כָּל אָחַד וְאָחַד
 מִהֶן מִבִּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, כְּשָׁבוֹת אוֹ שְׁעִירוֹת. וְכֵן אִם שָׁגְגוּ
 כְּלָן וְהִקְטִירוּ לַעֲבוּדָה זָרָה – כָּל אָחַד וְאָחַד מִן הַעוֹבְדִים
 מִבִּיא עִז בַּת שְׁנַתָּה לַחֲטָאֵת.

ה מְרַבִּינָן – אִם עָבְרוּ כִּמְה בְּנֵי אָדָם
 עָבְרָה אַחַת, כָּל אָחַד מֵהֶם נִידוּן בְּפָנֵי
 עֲצָמוֹ, כְּפִי שִׁיתְבָּאָר עַל אַתְרֵהּ. וְזֶה בְּנִיגוּד
 לְרַבִּים שֶׁעָשׂוּ בַהוֹרָאָת בֵּית דִּין, כְּלַהֲלֵן
 פְּרָקִים יב-יד. מְדִינָה – עִיר. כְּשָׁבוֹת –
 כִּבְשׁוֹת.

פָּרָק שְׁנִי

אופן השגגה המחייב

רק על מעשה שנעשה כולו בשגגה

א אִין אָדָם חִיָּב חֲטָאֵת עַל שִׁגְגָתוֹ עַד שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג מִתְחַלָּה
 וְעַד סוּף; אֲבָל אִם שָׁגַג בְּתַחֲלָה וְהִזִּיד בְּסוּף אוֹ הִזִּיד בְּתַחֲלָה
 וְשָׁגַג בְּסוּף – פְּטוּר מִקְרָבֵן חֲטָאֵת. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא
 חֲפֶץ מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת בְּשִׁבְתָּהּ, עָקַר בְּזָדוֹן וְהִנִּיחַ בְּשִׁגְגָה אוֹ
 שִׁעָקַר בְּשִׁגְגָה וְהִנִּיחַ בְּזָדוֹן – פְּטוּר, עַד שֶׁיַּעֲקַר בְּשִׁגְגָה
 וְהִנִּיחַ בְּשִׁגְגָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

א מִתְחַלָּה וְעַד סוּף – מִתְחִילַת מַעֲשֵׂה
 הָעֲבֵרָה וְעַד סוּפוֹ. שֶׁהוֹצִיא חֲפֶץ מִרְשׁוֹת
 לְרְשׁוֹת בְּשִׁבְתָּהּ וְכוּ' – וְעָבַר עַל מִלְּאֲכַת
 הַהוֹצָאָה, עִקְרִית חֲפֶץ מִרְשׁוֹת אַחַת
 וְהִנְחִיתוּ בְּרְשׁוֹת אַחֲרָת (שַׁבַּת יג, א; וְרָאָה גַם
 שֵׁם א, ט).

גם אי ידיעת העונש

ב עָבַר עֲבָרָה, וְיָדַע שֶׁהִיא בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אֲבָל אִינוּ יוֹדַע
 שֶׁחֲיָבִין עָלֶיהָ כְּרַת – הָרִי זֶה שִׁגְגָה, וּמִבִּיא חֲטָאֵת. אֲבָל אִם
 יָדַע שֶׁהִיא בְּכַרְתָּ וְשָׁגַג בְּקִרְבָּן, וְלֹא יָדַע אִם חֲיָבִין עָלֶיהָ
 קִרְבָּן אִם לֹא – הָרִי זֶה מִזִּיד, שֶׁשָּׁגְגַת קִרְבָּן אִינָה שִׁגְגָה
 בְּעֲבָרוֹת אֵלּוֹ שֶׁחֲיָבִין עָלֶיהָ כְּרַת.

ב הָרִי זֶה שִׁגְגָה – מִפְּנֵי שֶׁהוֹשֵׁג בְּכַרְתָּ
 נִחְשָׁב גַּם הוּא כְּשׁוֹגֵג. שֶׁשָּׁגְגַת קִרְבָּן
 אִינָה שִׁגְגָה בְּעֲבָרוֹת אֵלּוֹ שֶׁחֲיָבִין וְכוּ'
 – אֲבָל בְּעֲבָרוֹת שֶׁאִין בְּהֵן עוֹנֵשׁ כְּרַת,
 שִׁגְגַת קִרְבָּן הִיא שִׁגְגָה (רָאָה שְׁבוּעוֹת ג, ז).

ידיעת החטא

ג מִי שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ עֲצָמוֹ שֶׁלְּחֲטָא שֶׁחֲטָא, אָף עַל פִּי שִׁדְעָה
 בְּנִדְאֵי שֶׁעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁיֵשׁ בּוֹ כְּרַת – הָרִי זֶה פְּטוּר
 מִקְרָבֵן חֲטָאֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר חֲטָא בָּהּ" (ויקרא ד, כג) – עַד
 שִׁדְעָה חֲטָאֵת שֶׁחֲטָא בּוֹ.

ג עֲצָמוֹ שֶׁלְּחֲטָא – מֵהוֹת חֲטָא.

ג כִּיצַד? חֲלָב וְנוֹתָר לְפָנָיו, וְאָכַל אֶת אָחַד מֵהֶן, וְאִין יָדוּעַ
 אִי זֶה אָכַל; אֲשֶׁתּוֹ נָדָה וְאֲחֻתּוֹ עָמוֹ בְּבֵית, וְשָׁגַג וְכָא עַל
 אַחַת מֵהֶן, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מִהֶן בָּעַל; שַׁבַּת יוֹם הַכַּפּוּרִים
 לְפָנָיו, וְעָשָׂה מִלֵּאכָה בְּאָחַד מֵהֶן, וְאִין יָדוּעַ בְּאִי זֶה מֵהֶן
 עָשָׂה – הָרִי זֶה פְּטוּר מִקְרָבֵן חֲטָאֵת. ד חֲטָא וְנוֹדַע לוֹ

ג חֲלָב וְנוֹתָר – רָאָה לְעִיל בִּיאוּר א, ד, ג.

ד לְשֵׁם מֶה שֶׁהוּא – אף על פי שאינו מציינין מהו החטא, בסופו של דבר לא הקריב לשם חטא אחר, ולכן אין הדבר בגדר מקריב חטאת במחשבת שנינו השם, שהוא החלפת ייעוד הקרבן המביאה לפסילתו (ראה: פסולי המוקדשין טו,ו; להלן ג,ג).

ה בְּשֵׁם אֶחָד – באיסור אחד. וְהֵן שְׁנֵי גּוֹפִין – שהיו לפניו שני גופים, ועשה את האיסור באחד מהם ואינו זוכר באיזה מהם, כפי שיתבאר להלן. חֵיב חֲטָאת שֶׁהֵי יָדַע עֲצֻמוֹ שֶׁלְחֲטָא – מפני שהוא יודע שחטא ויודע מהו האיסור, ואי הידיעה באיזה גוף עשה את האיסור אינה גורעת מגדר הידיעה המחייבת חטאת. תַּמְחֻוּיִין – התמחויו, הוא קערה גדולה לאכילה (פה"מ: פאה ח,ו; מעשרות א,ו; ראה מעשר ג,טו).

ו חֲטָאת קְבוּעָה – ראה לעיל ביאור מניין המצוות. שְׁלֵא הֵיטָה לוֹ יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה – מעולם לא ידע קודם שמעשה זה אסור. תֵּינּוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה – שנשבה בעודו תינוק, והוא הדין ביהודי שהוריו כופרים וגידלו אותו בטעותם (ממרים ג,ג). עַל כָּל עֲבֵרָה וְעֲבֵרָה – על כל עברה קרבן אחד, אף אם חטא בה פעמים רבות (להרחבה ראה להלן ז,ב).

ז חֵיב חֲטָאת – והכלל הוא: "האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק, אף על פי שלא נתכוון לגוף האכילה [שלא התכוון לאכול את הדבר האסור] – הואיל ונהנה, חייב כמי שנתכוון לעצמה שלאכילה. והנייה הבאה לו לאדם בעל כרחו באיסור מכל האיסורין: אם נתכוון [ליהנות מן האיסור] – אסור; ואם לא נתכוון – מותר" (מאכלות אסורות יד,ב). מִתְעַסֵּק עִם

אִשָּׁה וּבְעֵלָה בְּלֹא פְּנֵיהָ לְבַעֲיָלָהּ – המתעסק והוא "השוגג בלא כוונה" הוא העושה דבר בלא מחשבה תחילה או בלא כוונה, ורק תוך התעסקותו נעשה מעשה אסור, ש"אם לא הייתה מטרתו וכוונתו לאותה הפעולה דווקא, אלא הייתה כוונתו להתעסק או לשחק, ואין הבדל בעיניו אם יהיה אותו דבר עצמו שהוא מתעסק בו או משהו אחר" (פה"מ כרות ד,ג). וכאן התכוון להתחמם בה בלבד וכדומה (ע"פ ירושלמי שבת ספ"א). וההבדל בין המתעסק לבין השוגג הוא: השוגג מתכוון לעשות את המעשה, אלא שטועה וחושב שהוא מותר, והמתעסק אינו מתכוון לעשות אותו. וְהֵן אֶת הַמְּחַבֵּר – ועבר לכאורה על איסור מלאכת קוצר בשבת (שבת ח,ג; וראה להלן ז,יא). מְחַבֵּר מְחַשְׁבֵּת אֶסְרָה תּוֹרָה – רק מלאכה הנעשית במחשבה תחילה אסורה בשבת.

ח מְפִינֵי שְׁעֵשָׂה בְּרִשׁוֹת – לקיים מצוה.

חֲטָאוֹ, וְחָזַר וְשִׁכְחוֹ – הָרִי זֶה מְבִיא חֲטָאת לְשֵׁם מֶה שֶׁהוּא, וְתֹאכֵל, כְּשֶׁאֵר חֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת.

ה שְׁגַג בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֵן וְהֵן שְׁנֵי גּוֹפִין – חֵיב. כִּי־צַד? שְׁתֵּי נְדוּת, וְשְׁגַג בְּאַחַת מֵהֵן, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא; שְׁתֵּי אַחֲיוֹתָיו, וְשְׁגַג בְּאַחַת מֵהֵן, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא – חֵיב חֲטָאת, שֶׁהֵי יָדַע עֲצֻמוֹ שֶׁלְחֲטָא. לְמַה זֶה דּוּמָה? לְשְׁתֵּי נְרוֹת דּוֹלְקוֹת שֶׁכִּפְּהָ אַחַת מֵהֵן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא, אוֹ לְשְׁתֵּי תַמְחֻוּיִין שֶׁלְחָלֵב שֶׁאֵכֵל מֵאֶחָד מֵהֵן וְאֵין יָדוּעַ מֵאִי זֶה תַמְחֻוֵי אֵכֵל, שֶׁהוּא חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ו כָּל הַמְּחַיֵּב חֲטָאת קְבוּעָה עַל שְׁגָגָתוֹ, וְעָשָׂה בְּשִׁגְגָה, וְנוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁחֲטָא – אָף עַל פִּי שְׁלֵא הֵיטָה לוֹ יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה שֶׁזֶה חֲטָא הוּא, הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת. כִּי־צַד? תֵּינּוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִים, וְגִדְל וְאֵינוֹ יָדוּעַ מֶה הֵם יִשְׂרָאֵל וְלֹא דָתָם, וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת, וְאֵכֵל חָלֵב וְדָם וְכִיּוּצָא בְּהֵן – כְּשִׁיּוּדַע לוֹ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵלִי וּמַצְוָה עַל כָּל אֱלוֹ, חֵיב לְהִבְיֵא חֲטָאת עַל כָּל עֲבֵרָה וְעֲבֵרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

המתעסק

ז הַשּׁוֹגֵג בְּלֹא פְּנֵיהָ: בְּעֵרִיּוֹת אוֹ בְּמֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת – חֵיב חֲטָאת; וּבְשַׁבָּת – פְּטוּר מִחֲטָאת. כִּי־צַד? הִיָּה מִתְעַסֵּק עִם אִשָּׁה וּבְעֵלָה בְּלֹא פְּנֵיהָ לְבַעֲיָלָהּ, וְהָרִי הִיא עֲרוּהָ עָלָיו; דְּמָה שֶׁזֶה שֶׁבְּפִיו רַק הוּא, וּבְלָעוֹ בְּלֹא פְּנֵיהָ לְשֵׁם אֲכִילָה בְּעוֹלָם, וְהָרִי הוּא חָלֵב – הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת; נִתְפַּנֵּן לְהַגְבִּיָּה אֶת הַתְּלוּשׁ, וְחִתְּפוֹ אֶת הַמְּחַבֵּר בְּלֹא פְּנֵיהָ לְחִתְּכֵתוֹ – פְּטוּר; מְלֹאכֶת מְחַשְׁבֵּת אֶסְרָה תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמִקּוּמוֹ (שבת א,ח).

שגג בדבר מצוה

ח. כָּל הָעוֹשֶׂה מַצְוָה מִן הַמְּצוּוֹת, וּבְכֻלָּל עֲשִׂיתָה נְעִשִׂית עֲבֵרָה שֶׁחֵיבֵין עָלֶיהָ כְּרַת, בְּשִׁגְגָה – הָרִי זֶה פְּטוּר מִקְרָבֵן חֲטָאת, מְפִינֵי שְׁעֵשָׂה בְּרִשׁוֹת.

ח² כִּיצַד? הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וְהָרִי הִיא נִדְהָ, וְהוּא לֹא יָדַע – הָרִי זֶה פְטוּר מִחֻטָּאת. אַכְּל אִם בָּא עַל אִשְׁתּוֹ וְהָרִי הִיא נִדְהָ – חֵיב חֻטָּאת, מִפְּנֵי שְׁלֹא שָׁאַלָהּ וְאַחַר כֵּן יָבַעַל; אַכְּל יְבִמְתּוֹ – אִינוּ רְגִיל בְּהָ כְּרִי שִׁישְׂאָל לָהּ.

ח³ וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת, אֶחָד לְמוֹל בְּשֶׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל בְּעֶרְב שֶׁבֶת אוֹ אַחַר הַשֶּׁבֶת, וְשָׁכַח וְקָל שְׁנֵיהֶם בְּשֶׁבֶת – פְטוּר מִחֻטָּאת, שֶׁהָרִי יֵשׁ לָזֶה רְשׁוּת לְמוֹל אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁבֶת, וְשֶׁבֶת דְּחֻזָּה הִיא אֶצְלוֹ, וּמִצְוָה עֲשֵׂה; אִף עַל פִּי שְׁהֶם שְׁנֵי גּוֹפִין – הוֹאִיל וְזָמְנוּ בְּהוֹל, אִינוּ מְדַקְדָּק. אַכְּל אִם לֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן רְאוּי לְמוֹל בְּשֶׁבֶת, וְשָׁכַח וְקָל בְּשֶׁבֶת מִי שֶׁאִינוּ רְאוּי לְמוֹלוֹ – חֵיב חֻטָּאת.

ט אֲמַן שֶׁבָא לְמוֹל לְפָנוֹת הַיּוֹם בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת, וְאָמְרוּ לוֹ לֹא נִשְׂאָר פְּנָאֵי בְּיוֹם כְּרִי שֶׁתָּמוּל, וְאִם תִּתְחִיל לְמוֹל – לֹא תִשְׁלִים עַד יִצְיֵאת הַשֶּׁבֶת, וְנִמְצָאת חוֹבֵל בְּשֶׁבֶת, לֹא עוֹשֶׂה מִצְוָה, וְאָמַר 'רְגִיל אֲנִי וְנִרְוִי, וּבִמְהֵרָה אָמוּל' – אִם לֹא הִשְׁלִים אֲלֵא עִם יִצְיֵאת הַשֶּׁבֶת, הָרִי זֶה חֵיב חֻטָּאת, שֶׁהָרִי הִתְרוּ בוֹ.

י הַמוֹצֵיא אֶת הַלּוֹלֵב בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁלְּחַג שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת כְּרִי לְצֵאת בוֹ, וְהִעֲבִירוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים בְּשׁוֹגֵג – פְטוּר מִחֻטָּאת, שֶׁהָרִי בְּרִשׁוֹת הוֹצִיא.

דוגמאות לשגג בדבר מצוה בשחיטת קרבן

י² וְכֵן הַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, וְנִדְעָ לֹא אַחַר כֵּן שֶׁמִּשְׁכּוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדִיהֶן אוֹ מִתּוֹ אוֹ נִטְמְאוּ קִדְּם שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁנִּמְצָא טְרֶפֶה בְּסֶתֶר, כְּגוֹן נְקוּב וְלֹא הִתְכוּוֹן לַעֲשׂוֹת אִיסוּר, וְלִכֵּן חֵיב חֻטָּאת כְּשׁוֹגֵג (כ"ט מ).

י¹ בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁלְּחַג – בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל סוֹכוֹת, שֶׁמִּצְוָה מִן הַתּוֹרָה לִיטוֹל בוֹ לּוֹלֵב גַּם כִּשְׁהוּא חַל בְּשֶׁבֶת (ובוֹמֵן הוּזָה גִּירוֹ חֲכָמִים שְׁלֹא לִיטוֹל אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת גֹּדֵה שְׁמֵא יִצְיֵא אוֹתוֹ מֵרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת רֵאָה לּוֹלֵב ז', ג'). וְהִעֲבִירוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים – וְעֵבֶר עַל אִיסוּר מִלֵּאכֵת הוֹצֵאת בְּשֶׁבֶת (שֶׁבֶת י"ח). וּמְדוּבָר בְּשֶׁהוֹצֵאת אוֹתוֹ וְעִדְיִין לֹא קִיִּים בּוֹ אֵת הַמִּצְוָה, כְּגוֹן שֶׁאִחַז אֵת הַלּוֹלֵב הַפּוֹךְ אוֹ בִּמְצַעוֹת כְּלִי. אֲבָל אִם נִטַּל אוֹתוֹ בִּידוֹ כְּדַרְכוֹ, כִּבֵּר קִיִּים אֵת הַמִּצְוָה, וְחֵיב עַל הוֹצֵאתוֹ (בְּכָלִי סוֹכָה מ"ב, א; פ"ח סוֹכָה ג', י"ב; וְרֵאָה לּוֹלֵב ז', ט).

י² הַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר וְכו' – מִצְוָה לְשַׁחֵט אֵת קַרְבֵּן הַפֶּסַח בְּיוֹם י"ד בְּנִיטוֹן, אִף אִם הוּא חַל בְּשֶׁבֶת (קַרְבֵּן פֶּסַח א', י"ח). וּמְדוּבָר בְּמִי שֶׁשׁוֹחֵט עֵבֶר אַחֲרֵיהֶם. שֶׁמִּשְׁכּוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדִיהֶן... קִדְּם שְׁחִיטָה – אִם הִתְבַּרְר שְׁבִיטְלוֹ הַבְּעָלִים אֵת הַחֲלָטָתָם שֶׁהִקְרִיב הָיָה קַרְבֵּן פֶּסַח, אוֹ שֶׁמִּתּוֹ בְּעֵלְיוֹ, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ בְּעֵלְיוֹ וְנִפְסַל לְהַקְרִיבָהּ, וְנִמְצָא שְׁחִילֵל אֵת הַשֶּׁבֶת כִּשְׁשַׁח אוֹתוֹ (ש"ס ד', ג'). אוֹ שֶׁנִּמְצָא טְרֶפֶה – הִתְבַּרְר שֶׁהִבְהֵמָה חוֹלָה בִּאֶחָד מִן הַחוֹלִיִּים הַמְנוּיִים בְּהִלְכָה הַעֲלוּלִים לְהִבְיֵא לְמִיתָתָהּ, שֶׁאִסוּר לְהַקְרִיב אוֹתָהּ (שְׁחִיטָה פְּרָקִים ה'–יא; אִיסוּרֵי מוֹבָח ב', י). בְּסֶתֶר כְּגוֹן וְכו' – שֶׁהִיא חוֹלֵי בִּאֲבָר פְּנִימֵי שֶׁל הַבְּהֵמָה, וְאִי אִפְשָׁר הִיא לְהַבְחִין בּוֹ לְפָנֵי שְׁחִיטָתָהּ (לְנִקְבַּת בְּמַעֲיִים רֵאָה שְׁחִיטָה ו', י"ג–י"ד; לְנִקְבַּת בְּרֵאָה רֵאָה ש"ס ז', ט"ח).

ח² הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ – אִשְׁתּוֹ אַחֲרֵי שֶׁמֵּת וְאִין לוֹ יִלְדִים, שֶׁהוּא חֵיב מִן הַתּוֹרָה לְשַׁחֵט אוֹתָהּ לְאִישָׁה כְּדִי לְהַקִּים זֶרַע לְאַחֲרֵי (יִיבּוֹם וְחִלְצָה א', א). חֵיב חֻטָּאת מִפְּנֵי שְׁלֹא שָׁאַלָהּ – שֶׁהִיָּה לוֹ לְשַׁחֵט אוֹתָהּ אִם הִיא טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְגִיל בָּהּ וְאִינוּ מִתְבַּיֵּשׂ מִמֶּנָּה, שֶׁחֵיב אִף עַל פִּי שֶׁעֲשֵׂה מִצְוָה בְּכִיאתוֹ עֲלֶיהָ, מִצְוֹת פְּרִיָּה וְרִבִּיָּה אוֹ מִצְוֹת 'עוֹנָה' (בְּכָלִי פְּסָחִים ע"ב; וְרֵאָה דְּעוֹת ד', א; אִישׁוֹת י"ב, ב).

ח³ וְכֵן – מִילַת קִישׁוּר הַמִּצְוִיִּת עֲנִינִים דּוֹמִים, אִף אִם אִין הַדִּין בְּהֶם שׁוּוֹה (פ"ה"מ שו"ט א', ט). כֵּאֵן נַעֲשֵׂתָה הַמִּצְוָה בְּתִינוּק אֶחָד וְנַעֲשֵׂתָה הַעֲבָרָה בְּתִינוּק אַחֵר, בְּנִיגוּד לְמִי שֶׁבָא עַל יְבִמְתּוֹ כִּשְׁהִיא נִידָה, שֶׁנַּעֲשׂוּ הַמִּצְוָה וְהַעֲבָרָה בְּאוֹתוֹ הַגּוֹף. וְאֶחָד לְמוֹל בְּעֶרְב שֶׁבֶת – שֶׁהִיא חֵיב לְמוֹל אוֹתוֹ בְּיוֹם שִׁישִׁי, וְלֹא מִלְּאוֹתוֹ, מִילַתוֹ נִדְחִית לְיוֹם רֵאשׁוֹן (מִלָּה א', ט). הוֹאִיל וְזָמְנוּ בְּהוֹל – שֶׁהוּא טְרוּד וּמְמַהֵר לְקִיִּים אֵת הַמִּצְוָה, שֶׁהִיא הוּא יְכוֹל לְקִיִּים אוֹתָהּ רַק בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי. חֵיב חֻטָּאת – מִפְּנֵי שֶׁמִּי שֶׁטַעָה בְּדַבָּר מִצְוָה וְלֹא קִיִּים מִצְוָה בְּמַעֲשֵׂהוּ, אִינוּ פְטוּר מִן הַחֻטָּאת (בְּכָלִי שֶׁבֶת ק"ז, א; וְרֵאָה לְהֵלן ט"ז).

ט אֲמַן – מוֹהֵל מוֹמַחָה. לְפָנוֹת הַיּוֹם בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת – בְּיוֹם שֶׁבֶת סְמוּךְ לְצֵאת הַשֶּׁבֶת. חוֹבֵל בְּשֶׁבֶת – וְהַחּוֹבֵל (פּוֹצֵעַ) וּמוֹצֵיא דֵם בְּשֶׁבֶת חֵיב חֻטָּאת (שֶׁבֶת ה', י). חֵיב חֻטָּאת שֶׁהָרִי הִתְרוּ בוֹ – וּמִשׁוֹם כֵּךְ אִינוּ בְּגֵדֵר אֲנוֹס, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֵיב לְשׁוֹמֵעַ לָהֶם. מִצַּד שְׁנֵי, אִינוּ בְּגֵדֵר מוֹזִיד, מִפְּנֵי שֶׁהֵאֱמִין שִׁיּוּכַל לְמוֹל אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת, וְלֹא הִתְכוּוֹן לַעֲשׂוֹת אִיסוּר, וְלִכֵּן חֵיב חֻטָּאת כְּשׁוֹגֵג (כ"ט מ).

בעל מום – פגם גופני הפוסל אותה להקרבה על המזבח (לפרטי המומים ראה: ביאת המקדש פרק ז; איטורי מזבח פרק ב).

יא שחט את הפסח... שלא לשמו **בטעות** – שחשב בשעת שחיטו שהוא קרבן אחר, כגון ששחט אותו לשם שלמים, והוא הדין לשאר העבודות בקרבן (פסולי המוקדשין טו, א). **אינה עקירה** – שמחשבת שנינו השם פוסלת רק אם נעשתה במזיד. וכיוון שהפסח כשר, נמצא שלא עבר על איסור מלאכה בשבת. **יב, לשם פסח בטעות** – שהיו בעזרה בשעת הקרבת הפסח, וחשב שהם פסח, ושחט אותם. **אם ראויין הם לקרבן פסח** – שהיה גדי או טלה זכר בשנה הראשונה לחייו (קרבן פסח א, א). **שהרי אינו ראוי למצות הפסח** – שהשוחט אותו אינו בגדר טועה בדבר מצוה, מפני שידוע לכל אדם שרק זכר בן שנה קרב לפסח (ר"י קורקוס).

יב, שלא לאוכליו – "אין שוחטים את הפסח אלא על מי שראוי לאכול" (קרבן פסח ב, ג). אבל אם היו המנויים על הפסח כולם זקנים או חולים שאינם יכולים לאכול כזית מן הפסח, הקרבן פסול (שם ב, ה). **שלא למנויו** – שאם שחט לשם חבורה אחרת, ולא לשם מנויו, הוא פסול (שם ב, ה). **לערלים או לטמאים** – שאסור להם לאכול מן הפסח, והשוחט עליהם פסל אותו (שם). **לאוכליו ושלא לאוכליו וכו'** – שהתכוון שיאכלו ממנו גם מי שאינם ראויים לאכול אותו. **שהרי הפסח פשר**

– שאם יש לכל הפחות אחד שמותר לו לאכול מן הפסח והוא יכול לאכול ממנו, הקרבן כשר (שם).

יג שלא לשמן – כל קרבנות הציבור שנשחטו שלא לשמן כשרים, חוץ מן החטאת, אלא שהם בגדר נדבה, ואינם עולים לשם קרבן ציבור (פסולי המוקדשין טו, א), וקרבן נדבה אינו דוחה את השבת (ביאת המקדש ד, ט). **ויקטיר אמורין לערב** – ויקטיר בערב את החלקים הקרבים על המזבח, הנקראים אמורים מלשון הדברים שאמר ה' להקריב (פ"מ, הקדמה לקדשים). והותר להקריב אותם אף על פי ששחט את הקרבן באיסור, מפני שהם כשרים (ראה פסולי המוקדשין טו, יט). **יתר על חובת היום** – ששחט מספר רב יותר של תמידים או מוספים (למספרם הראוי ראה תמידין ומוספין א, א; פריקים ו-ז). **חייב חטאת על התוספת** – כיוון שמספרם קבוע וידוע, ואין כל אדם מקריב אותם, השוחט חייב (פ"מ פסחים ו, ה).

יד שאין דוחין את השבת – כגון נדרים ונדבות, מפני שאין זמנם קבוע (ביאת המקדש שם). **והבשר מתר בהניה** – הבשר אסור באכילה, אבל מותר להשתמש בו. וייתכן שכוונתו לומר שמותר ליהנות מן הבשר בשעת שריפתו (ר"ט אלגזי על הלכות בכורות מ, א; וראה ר"י קורקוס). **ואין זורקין את הדים** – מפני שתיקנו חכמים ('שבות') שאסור לזרוק את הדם על המזבח בשבת, מפני שזריקת הדם מתירה את הקרבן להקטרה ולאכילה, ונמצא שהוא כמתקן את הקרבן (רש"י ביצה כב, ב; תוספות נזיר כח, ב). והתירו חכמים דברים שהם בגדר איסור שבות רק בקרבן ציבור, מפני שהוא דוחה את השבת.

מעים או ראה – הרי זה פטור, מפני ששחט ברשות. **אכל אם נמצא בעל מום**, או שהיתה טרפה גלויה – הרי זה חייב חטאת, מפני שהיה לו לבדק ואחר כך ישחט. **וכן כל פיוצא בזה**.

יא שחט את הפסח בשבת שלא לשמו בטעות – פטור, מפני שהזבח פשר, שעקירת שמו בטעות אינה עקירה, כמו שבארנו בהלכות פסולי המוקדשין (טו, א). **יב, שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות**: אם ראויין הם לקרבן פסח – פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות; ואם אינם ראויין, כגון שהיתה נקבה או בן שתיים – חייב חטאת, שהרי אינו ראוי למצות הפסח.

יב, וכן אם שגג ושחטו בשבת שלא לאוכליו או שלא למנויו או לערלים או לטמאים – חייב חטאת. **שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו, למנויו ושלא למנויו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים** – פטור, שהרי הפסח פשר. **וכן כל פיוצא בזה**.

יג השוחט בשבת קרבנות צבור שלא לשמן – הרי זה חייב חטאת, ויקטיר אמורין לערב. **וכן אם שחט יתר על חובת היום** – חייב חטאת על התוספת.

יד שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת בשבת בשגגה – חייב חטאת, והבשר מתר בהניה, ואין זורקין את הדים. **ואם עבר זורק דמן לשמן, בין בשוגג בין במזיד** – עליו לבצעלים לשם חובה, ויקטיר אמורין לערב, והבשר יאכל, ויביא השוחט חטאת על שגגתו.

טו, הָיָו לְפָנָיו שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שְׁלֻצְבוֹר, אַחַת כְּחוֹשֶׁה וְאַחַת שְׁמֵנָה, וְהִיָּתָה חֹבֶת הַיּוֹם בְּאַחַת, בֵּין חֲטָאת בֵּין עֹלָה, וְשִׁגְגָה וְשָׁחַט הַשְּׁתֵּי: אִם שָׁחַט כְּחוֹשֶׁה בְּתַחֲלָה וְאַחַר כֶּף שָׁחַט הַשְּׁמֵנָה – פֶּטוּר מִקְרָבֵן חֲטָאת; וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׂאוּמְרִים לוֹ 'הִבָּא שְׁמֵנָה וְשָׁחַט לְכַתְּחִלָּה'. אֲבָל אִם שָׁחַט הַשְּׁמֵנָה תַּחֲלָה וְאַחַר כֶּף כְּחוֹשֶׁה – חֵיֵב חֲטָאת עַל הַתּוֹסֵפֶת.

לא התכוון למצוה אבל עשה מצוה

טז, נִמְצְאת הִרְאֵשׁוֹנָה הַשְּׁמֵנָה טְרַפָּה בְּכַנֵּי מַעֲיִם – אִף עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע שֶׁהִיא טְרַפָּה בַּעֲת שֶׁשָּׁחַט הַכְּחוֹשֶׁה, וְלֹא לָזֶה נִתְפָּן, הוֹאִיל וְנִשְׁחָטָה הָאֲחֵרוֹנָה כְּמִצְוָתָהּ, הָרִי זֶה פֶּטוּר מִחֲטָאת.

טז, וְכֵן הַפּוֹרֵס מִצְוָה לְהַעֲלוֹת דָּגִים מִן הַיָּם בְּשִׁגְגָה וְעַלָּה תִּינוֹק עִם הַדָּגִים – בֵּין שֶׁשָּׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בֵּין שְׁלֹא שָׁמַע, הוֹאִיל וְעַלָּה תִּינוֹק, הָרִי זֶה פֶּטוּר מִחֲטָאת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִיָּתָה בְּנִתּוֹ אֲלָא לְצוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה שׁוֹגֵג. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

שגג ובטעות לא עשה מצוה

טז מִי שֶׁהִיָּה לְפָנָיו בְּלִילֵי הַפֶּסַח צָלִי שֶׁלְּפֶסַח וְנוֹתֵר מִן הַקֶּדָּשִׁים, וְנִתְפָּן לְאֹכֵל צָלִי, שֶׁהִיא מִצְוָה, וְשִׁגְגָה וְאֹכֵל הַנוֹתֵר – הָרִי זֶה חֵיֵב חֲטָאת, שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה מִצְוָה בְּאֲכִילָה זו. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

טז וְנוֹתֵר מִן הַקֶּדָּשִׁים – ראה לעיל ביאור א, ד, ג.

א חֲטָאת קְבוּעָה – ראה לעיל ביאור מניין המצוות. וְלֹא הִתְרוּ בוֹ – ולא הזהירו אותו לפני שעבר עברה, ש'אומרין לו: 'פרוש' או 'אל תעשה', 'שזו עבירה היא, וחייב אתה עליה מיתת בית דין'... עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר: 'על מנת כן אני עושה' (סנהדרין יב, ב). ואם התרו בו, הוא בגדר מזיד, ואינו חייב חטאת. חֲלָב – חלקי שומן בהמה האסורים באכילה (מאכלות אסורות פרק ז).

פרק שלישי

הכרת החטא וכפרת יום הכיפורים

מי שהעידו עליו שחטא

א מִי שֶׁהִעִידוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁחָטָא חֲטָא שֶׁחֵיֵבֵן עָלָיו חֲטָאת קְבוּעָה וְלֹא הִתְרוּ בוֹ, אֲלָא אָמְרוּ 'אָנוּ רְאִינוּךָ שֶׁעָשִׂיתָ מְלֶאכָה בְּשַׁבָּת' או 'שֶׁאֲכַלְתָּ חֲלָב', וְהוּא אוֹמֵר 'אֲנִי יוֹדֵעַ בְּנִדְאִי שְׁלֹא עָשִׂיתִי דְּבַר זֶה' – אִינוּ חֵיֵב חֲטָאת: הוֹאִיל וְאִם יֹאמֵר 'מִזִּיד הֵיִיתִי' יִפְטֹר מִן הַקֶּרְבָּן, כְּשֶׁאָמַר לָהֶם

יא מְעַכְבִּין אֶת הַכֹּפֶרָה – שאם לא הביא את אשמו, לא נתכפר לו. חוץ מְאָשֵׁם נֹזֵיר – שנטמא למת, שצריך להביא אשם ושני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה. ואף על פי שלא הביא את אשמו, יכול למנות את ימי נזירותו מחדש, ובלבד שהקריב את חטאתו (נזירות ו, יא-יב). סֶפֶק נֹזֵיר – שנטמא (רש"י כרתות כו, א). וסֶפֶק מְחַסְרֵי כֹפֶרָה – הזב והזבה והיולדת והמצורע, שהם חייבים להביא קרבן להשלמת טהרתם, שאם לא הביאו אותו, אסור להם לאכול מן הקרבנות (מחוסרי כפרה א, א). ואם יש ספק בדינם, חייבים להביא קרבן (לזבה ולילדת ראה שם, לזב ראה שם ב, ג). וסֶפֶק שׁוֹטָה – שהיא אשת איש החשודה בניאוף, לאחר שהוזהרה שלא להתייחד עם אדם מסוים, והתייחדה עמו, שמבררים

במקדש אם חטאה, ובעלה חייב להביא מנחה (שׁוֹטָה א, א-ב; ג, טו). וכל שׁוֹטָה היא בגדר ספק שׁוֹטָה, מפני שדין שׁוֹטָה בא על הספק (רש"י כרתות כו, א). אַחַר יוֹם הַכֹּפֶרִים – אף על פי שיום הכיפורים מכפר על ספק חטא, כי רק ה' יודע אם חטא האדם (לעיל ט), דין הנזיר ומחוסרי כפרה והשׁוֹטָה אינו כן: הנזיר, מפני שהקרבן בא להתיר לו למנות נזירות חדשה ולא לכפר על חטאו; ומחוסרי כפרה, מפני שקרבנם בא להתיר להם לאכול קודשים ולא לכפר על חטאם (מחוסרי כפרה א, א; בבלי כרתות שם); והשׁוֹטָה, מפני שקרבנה בא לברר אם חטאה אם לא חטאה ולא לכפר על מעשיה (בבלי שם).

יב יוֹצֵא לְהַרְגַּם מִבֵּית דִּין – על עברה אחרת שעונשה מוות. זָכוּחַ זְבוּחַ – קרבנו שחוט. מִשְׁהִין אוֹתוֹ עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם – שיתכפר עונו, שזריקת הדם מכפרת אותו (פסולי המוקדשין יג, ג). אֵין מִשְׁהִין אוֹתוֹ – מפני "שאינ מענין [משהיה] את הדין" (סנהדרין יב, ה).

א הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת הַרְבֵּה בְּעֵלֶם אָחָד – אפילו בהעלם אחד, ששגג כמה פעמים, ולא ידע (=נעלם ממנו) בעת שעשה כל אחד מן המעשים שהמעשה אסור או מה העונש על עשייתו, ורק אחר כך נודע לו הדבר. עַל כֵּל אַחַת וְאַחַת – על כל איסור חטאת אחת, אף אם עשה אותו כמה פעמים. הַשְּׁלֵשׁ וְאַרְבָּעִים אֱלוֹ שְׁמִינֵינוּ – לעיל א, ד. והכוונה שעבר על כל מה שאפשר, מפני שיש איסורים השייכים באיש ובאישה,

ויש איסורים השייכים רק באיש, כגון "השוכב עם זכור", ויש השייכים רק באישה, כגון "האישה המביאה את הבמה עליה" (לח"מ). מִשׁוּם שְׁמוֹת הַרְבֵּה – שבמעשה אחד שעשה, עבר על כמה איסורים מן התורה, כאמור להלן.

י וְכֵן הִמְבֵּעֵט בְּיוֹם הַכֹּפֶרִים – אֵין יוֹם הַכֹּפֶרִים מְכַפֵּר עָלָיו. לְפִיכֵךְ, אִם נִתְחַיֵּב בְּאֶשֶׁם תְּלוּי, וְעָבַר עָלָיו יוֹם הַכֹּפֶרִים וְהוּא מְבֵעֵט בּוֹ – הָרִי זֶה לֹא נִתְכַפֵּר לוֹ, וְכִשְׁיִחְזֹר בְּתִשׁוּבָה אַחֵר יוֹם הַכֹּפֶרִים חַיֵּב לְהִבִּיא כֹּל אֶשֶׁם תְּלוּי שֶׁהָיָה חַיֵּב בּוֹ.

יא כֹּל אֲשָׁמוֹת שֶׁבַתּוֹרָה מְעַכְבִּין אֶת הַכֹּפֶרָה חוּץ מְאָשֵׁם נֹזֵיר. סֶפֶק נֹזֵיר, וְסֶפֶק מְחַסְרֵי כֹפֶרָה, וְסֶפֶק שׁוֹטָה – בְּלֵן מְבִיאִין קְרָבְנוֹתֵיהֶן אַחֵר יוֹם הַכֹּפֶרִים.

קרבן נידון למוות

יב מִי שֶׁהוּא מְחַיֵּב חֲטָאת אוֹ אֶשֶׁם, וְהָרִי הוּא יוֹצֵא לְהַרְגַּם מִבֵּית דִּין: אִם הָיָה זָכוּחַ זְבוּחַ – מִשְׁהִין אוֹתוֹ עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם, וְאַחֵר כֶּף יְהַרְגַּם; וְאִם עֲדִין לֹא נִשְׁחַט – אֵין מִשְׁהִין אוֹתוֹ עַד שְׁיִקְרִיבוּ עָלָיו.

פֶּרֶק רְבִיעִי

חייב חטאת בעברות רבות

עברות שונות מחייבות חטאות נפרדות

א הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת הַרְבֵּה בְּעֵלֶם אָחָד – חַיֵּב חֲטָאת עַל כֹּל אַחַת וְאַחַת. אֶפְלוּ עָשָׂה הַשְּׁלֵשׁ וְאַרְבָּעִים אֱלוֹ שְׁמִינֵינוּ בְּעֵלֶם אָחָד – מְבִיא שְׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים חֲטָאוֹת. וְכֵן אִם עָשָׂה מְעַשֶׂה אָחָד שֶׁהוּא חַיֵּב עָלָיו מִשׁוּם שְׁמוֹת הַרְבֵּה – חַיֵּב עַל כֹּל שֵׁם

וְשֵׁם; וְהוּא שְׂיֵהִיּוּ הָאֶסוּרִין כִּלְיָן בְּאֵין כְּאֶחָת אוֹ אֶסוּר מוֹסִיף אוֹ אֶסוּר כּוֹלָל.

שתי דוגמאות לאיסור שבא כאחת

א₂ פִּיצַד? הַשׁוֹחֵט בְּהֵמַת קִדְשִׁים חוּץ לְעִזְרָה בַּשַּׁבָּת לְעִבּוּדָה זָרָה – חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת: מִשּׁוּם שׁוֹחֵט קִדְשִׁים בַּחוּץ, וּמִשּׁוּם מְחַלֵּל שַׁבָּת, וּמִשּׁוּם עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה, שְׂהָרִי שְׁלֹשֶׁת הָאֶסוּרִין בְּאֵין כְּאֶחָת.

א₃ בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֹמֵר: בְּגִמְר זְבִיחָה הוּא עוֹבֵד אוֹתָהּ. אֲבָל אִם לֹא הִיְתָה פּוֹנְתוֹ לְכָךְ – מִשִּׁישְׁחַט בָּהּ מְעַט לְשֵׁם עִבּוּדָה זָרָה, תֵּאָסֵר. וְאֵינוֹ חֵיב מִשּׁוּם שׁוֹחֵט בַּחוּץ עַד שִׁישְׁחַט שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, וְנִמְצָא כְּשֶׁגִּמַּר הַשְּׁחִיטָה שְׁחַט בְּהֵמָה הָאֶסוּרָה לְקַרְבָּן, שְׂאֵינוֹ חֵיב עֲלֶיהָ מִשּׁוּם שׁוֹחֵט בַּחוּץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת (יח, ט).

א₄ הִיְתָה חֲטָאת הָעוֹף וְהִיָּה חֲצִי הַקְּנָה שְׁלָה פְּגוּם, וְהוֹסִיף בּוֹ כָּל שֶׁהוּא בַּשַּׁבָּת לְשֵׁם עִבּוּדָה זָרָה – חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת, שְׂהָרִי שְׁלֹשֶׁת הָאֶסוּרִין בְּאֵים כְּאֶחָת. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, מִפְּנֵי שְׁשֵׁנֵי הָאֶסוּרִין בְּאֵין כְּאֶחָת.

דוגמאות לאיסור שבא כאחד ואיסור מוסיף

א₅ הֲבֵא עַל אֶשֶׁת אַחִיו הַקָּיִם כְּשֶׁהִיא נְדָה – מִבֵּיא שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת: מִשּׁוּם אֶשֶׁת אִישׁ וּמִשּׁוּם אֶשֶׁת אָח, וְהֵם שְׁנֵי אֶסוּרִין הַבָּאִים כְּאֶחָד, וּמִשּׁוּם נְדָה, שֶׁהוּא אֶסוּר מוֹסִיף, שְׂמַתוֹף שְׁנוֹסֵף בָּהּ אֶסוּר זֶה לְבַעֲלָהּ, נוֹסֵף לִיבְמָהּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

א₆ הֲבֵא עַל אָבִיו חֵיב שְׁתֵּים: מִשּׁוּם "עֲרֹנוֹת אָבִיךָ [...]" לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, ט) וּמִשּׁוּם "וְאֶת זָכַר לֹא תִשְׁכַּח" (שם יח, כב). וְכֵן הֲבֵא עַל אָחִי אָבִיו חֵיב שְׁתֵּים, שְׁנֵאמַר: "עֲרֹנוֹת אָחִי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (שם יח, ד).

א₄ חֲצִי הַקְּנָה שְׁלָה פְּגוּם – חַתוּךְ, שְׂאֵינוֹ מִנְבֵּל אֶת הָעוֹף. בְּעוֹף דִּי בַשְּׁחִיטָה רֹב סִימָן אֶחָד (שְׁחִיטָה ש; א, א). שְׁלֹשֶׁת הָאֶסוּרִין בְּאֵים כְּאֶחָת – מִפְּנֵי שֶׁבִשְׂעָה שֶׁשְׁחַט כָּל שֶׁהוּא, כָּבֵר רֹב הַסִּימָן שְׁחוּט, וְחָלוּ כָּל הָאֶסוּרִים. הָעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת – שֶׁמִּכְנִסֵּת הַיּוֹם אֶסוּר לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶה מִשּׁוּם שַׁבַּת וּמִשּׁוּם יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּאֶחָד.

א₅ אֶשֶׁת אַחִיו הַקָּיִם – בְּעוֹד אַחִיו חֵי. הַבָּאִים כְּאֶחָד – שֶׁמִּשְׁנֵשֵׂא אַחִיו נִאֶסְרָה עָלָיו מִשּׁוּם אֶשֶׁת אִישׁ וּמִשּׁוּם אֶשֶׁת אַח. שְׁנוֹסֵף בָּהּ אֶסוּר זֶה לְבַעֲלָהּ – וּמִתוּךְ כֵּן נִאֶסְרָת גַּם עַל הָאִם בְּאֶסוּר זֶה, אִף עַל פִּי שֶׁכָּבֵר הִיא אֶסוּרָה לּוֹ מִשּׁוּם אֶסוּרִים אַחֵרִים. לִיבְמָה – אַחִי בַעֲלָהּ.

א₆ חֵיב שְׁתֵּים – מִפְּנֵי שְׁנֵי הָאֶסוּרִים בְּאֵים כְּאֶחָד.

וְהוּא שְׂיֵהִיּוּ הָאֶסוּרִין כִּלְיָן וְכו' – הַכֹּלל הוּא: אֵין אֶסוּר חָל עַל אֶסוּר. כְּלוּמַר, דְּבַר שֶׁחָל עָלָיו אֶסוּר מִסּוּיָם, אֶסוּר שְׁנֵי אֵינוֹ יִכּוֹל לְחַלּוֹ עָלָיו כְּדִי לְהַתְחַיֵּב בְּעִישָׂה נּוֹסֶפֶת. דְּרַךְ מִשְׁל, בְּשׂר נְבִלָה (אוֹ בְּשׂר בְּהֵמָה לֹא כִשְׂרָה אוֹ חֶלֶב) שֶׁנִּתְבַּשַׁל בְּחֶלֶב אֶסוּר רַק מִשּׁוּם נְבִלָה, אֲבָל לֹא מִשּׁוּם אֶסוּר אֶכִּילַת בְּשׂר בַּחֶלֶב. הַחֲרִיגִים לְכֹלֵל זֶה: אֶסוּר בַּת אַחַת, כְּשֶׁשְׁנֵי הָאֶסוּרִים נּוֹצְרוּ בּוֹ זְמַנִּית; אֶסוּר מוֹסִיף, הַמוֹסִיף בּוֹ אֶסוּר בִּיחַס לְאִנְשִׁים אַחֵרִים (כְּגוֹן אֶלְמָנָה שֶׁהִיְתָה אֶסוּרָה רַק לְכַהֵן גְּדוֹל שֶׁהִתְגַּרְשָׁה וְאֶסוּרָה לְכָל כַּהֵן) אוֹ שֶׁמוֹסִיף בּוֹ חוּמְרָה (כְּגוֹן דְּבַר שֶׁהִיא אֶסוּר רַק בְּאֶכִּילָה וְנוֹסֵף לוֹ שֶׁאֶסוּר בְּהִנָּאָה); אֶסוּר כּוֹלָל, הָאֶסוּר הַשְּׁנֵי מִקִּיף אֶת הַקְּבוצָה הַגְּדוּלָה לֵה שִׁיךְ הַפְּרִיט הָאֶסוּר (כְּגוֹן מֵאֲכַל אֶסוּר שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכַּפּוּרִים הָאֶסוּר כָּל אֶכִּילָה) (לְהַרְחִיב רֵאָה אֶסוּרֵי בִיאָה ז, ח; מֵאֲכֹלוֹת אֶסוּרוֹת יד, יח).

א₂ הַשׁוֹחֵט וְכו' – לְאֶסוּרִים רֵאָה לְעִיל א, ד, א, סְעִיפִים א, ה, יג. בְּאֵין כְּאֶחָת – בַּשְּׁחִיטָה חֲלִים עַל הָאָדָם שְׁלוֹשֶׁת הָאֶסוּרִים הִלְלוּ בְּאוֹתוֹ זְמַן.

א₃ בְּגִמְר זְבִיחָה הוּא עוֹבֵד אוֹתָהּ – אוֹמֵר עַל עֲצוּמוֹ ("הוּא") שִׁיעֲבּוֹד אוֹתָהּ בְּסוּף הַשְּׁחִיטָה. תֵּאָסֵר – לְהַקְרִיב מִשּׁוּם שֶׁעֲבַד בָּהּ לְעִבּוּדָה זָרָה (אֶסוּרֵי מוֹזֵב ג, א; ד, ט). שִׁישְׁחַט שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם – שְׁנֵי סִימְנֵי הַשְּׁחִיטָה, הַקְּנָה וְהוֹוֹשֵׁט (קְנָה הַנְּשִׂימָה וְהַצִּינּוֹר שֶׁהִמְאָכַל עוֹבֵר דְּרָכוֹ מִן הַפֶּה אֶל מַעְרַכְתּוֹ הָעֵיכוֹל), אוֹ רֹבֵם, וְכֵן הוּא שִׁיעוֹר הַשְּׁחִיטָה הַכִּשְׂרָה בְּבִהְמָה (שְׁחִיטָה א, ט). כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ וְכו' – אֵינוֹ חֵיב אֲלָא עַל שְׁחִיטַת קִדְשִׁים הָרְאוּיִים לְקָרֵב לְמוֹזֵב."

א₄ חֲצִי הַקְּנָה שְׁלָה פְּגוּם – חַתוּךְ,

ב מת או גרש, ונשאת סרח זו לישמעאל – מתוך ששנאסרה על שאר אחי ישמעאל, נוסף בה ליעקב אסור אשת אחי אביו. מת ישמעאל ונפלה ליבום לפני יצחק, ועבר יצחק ויבמה אף על פי שהיא שניה לו – מתוך שנאסרה על שאר אחיו, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אביו ומשום אשת איש, ששני האסורין באין כאחת.

ב אם שגג יעקב ובא על סרח זו כשהיא נדה בחיי יצחק בעלה ובחיי רחל אשת יעקב – הרי זה חיב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו, ומשום אחות אשתו, ומשום בלתו, ומשום אשת אחיו, ומשום אשת אחי אביו, ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

ג כל אלו שתאסר זו הערנה עליהן באסור מוסיף – צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם, כדי שתאסר עליהן, ומתוך שתאסר עליהן, יתוסף אסור אחר לזה. אבל אם אינם מצויין – אין אומרים: הואיל ואלו היו לזה בנים או אחים היתה נאסרת עליהם, יתוסף בה אסור לזקן; שהרי אין שם עתה לא בן ולא את. וכן כל פיוצא בזה.

מקרא מפורש לחיוב חטאת כוללת או נפרדת

ד מי שהיה נשוי שלש נשים, ובא על אמה שלאחת מהן שהיא אם אמה שלשניה שהיא אם אביה שלשלישית – אף על פי שזקנה זו היא חמותו ואם חמותו ואם חמיו, ושלושה שמות הם, ואסור בת אחת היא, אינו חיב אלא חטאת אחת, לפי שנאמר באשה ובתה ובת בנה ובת בתה: "שארה הנה זמה היא" (שם יח, ט) – הכתוב עשה השלשה גופין כגוף אחד, לפיכך יחשבו השלשה שמות כשם אחד.

ה אבל הבא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו – חיב שלש חטאות, שנאמר: "ערנת אחתו גלה" (שם כ, ט) – לחיב על אחותו בפני עצמה, ואף על פי שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאך תהיה זאת? כגון שבא על אמו

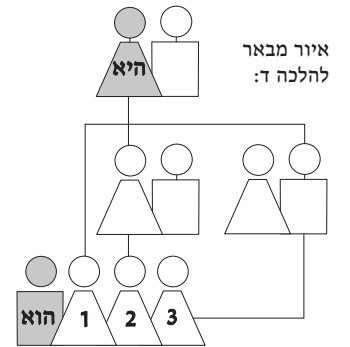
ערנתו חסד [חרפה] הוא ונכרתו לעיני בני עמם, ערנת אחתו גלה עונו ישא". לחיב על אחותו בפני עצמה – שהפסוק חוזר בסוף דבריו על האיסור לבוא על האחות, ללמד שאיסור זה חל בפני עצמו גם כשיש איסורים אחרים. כגון שבא על אמו וכו' – ראה איור בעמוד הבא. חיב שלש חטאות – וזהו איסור הבא כאחת, מפני שכשנולד, נאסרה עליו משום שלושת השמות יחדיו.

ב לישמעאל – דודו, אחי יצחק אביו. מת ישמעאל – ואין לו ילדים. שהיא שניה לו – קרובת משפחה שאסרו חכמים לבוא עליה כסייג לאיסור ערווה (אישות א, ו; לאיור ראה ההקדמה להלכות אישות). והיא נקראת כן, מפני שהאיסור לבוא עליה משני לאיסור ערווה. והמקדש את השנייה, קידושו קידושין (אישות ד, ד).

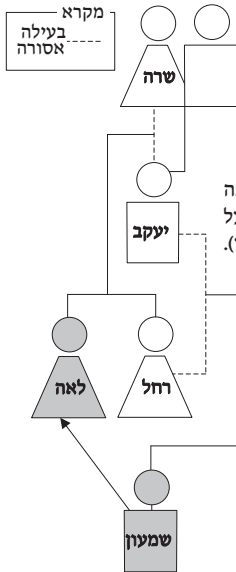
ב כשהיא נדה בחיי יצחק בעלה – ומתוך שנאסרה על יצחק, נאסרה גם על יעקב בנו (לעיל סא). ובחיי רחל אשת יעקב – אחות סרח, מפני שלאחר מותה אינו אסור משום אחות אשתו (איסורי ביאה ב, ט).

ג יתוסף בה אסור לזקן – לזה שהיא אסורה לו קודם (יעקב, במקרה הנזכר בהלכות הקודמות).

ד אמה שלאחת מהן שהיא וכו' – ראה איור. ושלושה שמות הם – שלושה איסורים שונים (ראה לעיל א, 27 סעיפים ב-ד). ואסור בת אחת היא – אם קידש את שלוש נשיו בבת אחת (הר המוריה). לפי שנאמר וכו': "ערנת אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערנותה שארה הנה זמה הוא". כגוף אחד – מפני שנאמר בסוף הפסוק 'זמה היא', לשון יחיד.

ה שנאמר: "ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וראה את ערנותה [כששכב עמה] והיא תראה את ערנותו חסד [חרפה] הוא ונכרתו לעיני בני עמם, ערנת אחתו גלה עונו ישא". לחיב על אחותו בפני עצמה – שהפסוק חוזר בסוף דבריו על האיסור לבוא על האחות, ללמד שאיסור זה חל בפני עצמו גם כשיש איסורים אחרים. כגון שבא על אמו וכו' – ראה איור בעמוד הבא. חיב שלש חטאות – וזהו איסור הבא כאחת, מפני שכשנולד, נאסרה עליו משום שלושת השמות יחדיו.

איור מבאר להלכה ה (ביאה אסורה מסומנת בקו מקווקו): יעקב בא על שרה אמו והוליד ממנה את רחל ולאה. אחר כך בא יעקב על רחל בתו והוליד ממנה את שמעון. אחר כך בא שמעון על לאה, שהיא אחותו ואחותו אמו (רחל) ואחות אביו (יעקב). בביאה זו דנה ההלכה (מסומנת בחץ).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

שגגת עריות

ידיעות מחלקות שגגות

א הבא על ערוה אחת ביאות הרבה בהעלם אחד – אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה ימים הרבה, הואיל ולא נודע לו בנפתיים, והרי היא גוף אחד, הרי הכל שגגה אחת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם שגג בה, ואחר כך נודע לו, וחזר ושגג בה עצמה ובעלה – חייב על כל בעילה ובעילה, שהידיעות מחלקות השגגות.

ב הבא על הערוה ביאות הרבה בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה בין כל ביאה וביאה, שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה – הוא מביא חטאת אחת, והיא מביאה על כל ביאה וביאה. הרי לו היא ידיעות בנפתיים והיא בהעלם אחד – הוא מביא חטאת הרבה, והיא חטאת אחת.

גופים מחלקים שגגות

ג הבא על עריות הרבה בהעלם אחד – אף על פי שכלן משם אחד, הואיל והן גופים מחלקין, חייב על כל אחת ואחת. כיצד? הרי שבעל חמש נשיו נדות או שפא על חמש אחיותיו או חמש בנותיו בעלם אחד – חייב על כל גוף וגוף.

ג מפאן אפה למד, שזה שאמרו חכמים: הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אחד חייב חטאת אחת – בשעה על אותו הזכור עצמו. אבל אם היה זכור אחר – בין שפא על שניהן בין שפא על זה והביא זה עליו, חייב על כל גוף וגוף. והוא הדין בבא על הפהמה והביא בהמה עליו.

א ערוה – איסורי הביאה שנמנו לעיל א, ד, 2, והם: "כל שאסר ביאתן בתורה וחייב על ביאתן כרת, והן האמורות בפרשת 'אחרי מות' (ויקרא יח), הן הנקראין 'עריות', וכל אחת מהן נקראת 'ערוה' (אישות א, ה). בהעלם אחד – ראה לעיל ביאור ד, א, 1. ולא נודע לו בנפתיים – שהדבר אסור. היא גוף אחד – האישה שנבעלה (בניגוד לאמור להלן ג). שהידיעות מחלקות השגגות – הידיעות בין בעילה לבעילה עושות כל בעילה שגגה בפני עצמה.

ב ידיעה בין כל ביאה וביאה – אבל בשעת הביאה עצמה שכחה ושגגה. הרי לו הוא ידיעות בנפתיים – נודע לו בין ביאה לביאה.

ג 1 משם אחד – כולן אסורות עליו משום אותו איסור. חייב על כל אחת ואחת – על כל אישה חטאת אחת.

ג 2 שזה שאמרו חכמים וכו' והוא הדין בבא על הפהמה וכו' – ראה לעיל ד, א, 7.